

מסכת אבות

פרק ה

א. בעשרה מאמרות נברא העולם. ומה תלמוד לומר, והלא במאמר אחד יכול להבראות, אלא להפרע מן הרשעים שמאבדו את העולם שנברא בעשרה מאמרות, ולתן שכר טוב לצדיקים שמקיימין את העולם שנברא בעשרה מאמרות:

ב. עשרה דורות מאדם ועד נח, להודיע כמה ארך אפים לפניו, שכל הדורות היו מכעיסין ובאין עד שהביא עליהם את מי המבול. עשרה דורות מנח ועד אברהם, להודיע כמה ארך אפים לפניו, שכל הדורות היו מכעיסין ובאין, עד שבא אברהם וקבל עליו שכר כלם:

ג. עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו עליו השלום ועמד בכלם, להודיע כמה חבתו של אברהם אבינו עליו השלום:

ד. עשרה נסים נעשו לאבותינו במצרים ועשרה על הים. עשר מכות הביא הקדוש ברוך הוא על המצריים במצרים ועשר על

הַיִּם. עֲשֵׂה נִסְיוֹנוֹת נְסוּ אֲבוֹתֵינוּ אֶת הַמָּקוֹם בְּרוּךְ הוּא בַּמִּדְבָּר,
שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר יד) וַיִּנָּסוּ אֹתִי זֶה עֲשֹׂר פְּעָמִים וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי:

ה. עֲשֵׂה נִסִּים נַעֲשׂוּ לְאֲבוֹתֵינוּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. לֹא הִפִּילָה אֱשָׁה
מִרִּיחַ בָּשָׂר הַקֹּדֶשׁ, וְלֹא הִסְרִיחַ בָּשָׂר הַקֹּדֶשׁ מֵעוֹלָם, וְלֹא נִרְאָה
זָבוּב בְּבֵית הַמִּטְבָּחִים, וְלֹא אֶרֶע קָרִי לִכְהֵן גָּדוֹל בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים,
וְלֹא כָבוּ גִשְׁמִים אֵשׁ שֶׁל עֲצֵי הַמַּעֲרָכָה, וְלֹא נִצְחָה הָרוּחַ אֶת עַמּוּד
הָעֶשֶׂן, וְלֹא נִמְצָא פָסוּל בַּעֲמָר וּבִשְׂתֵי הַלֶּחֶם וּבְלֶחֶם הַפָּנִים, עוֹמְדִים
צְפוּפִים וּמִשְׁתַּחֲוִים רְחוּם, וְלֹא הִזִּיק נֹחַשׁ וְעִקָּר בִּירוּשָׁלַיִם
מֵעוֹלָם, וְלֹא אָמַר אָדָם לַחֲבֵרוֹ צַר לִי הַמָּקוֹם שֶׁאֵלֵין בִּירוּשָׁלַיִם:

ו. עֲשֵׂה דְבָרִים נִבְרָאוּ בָּעָרֵב שֶׁבַת בֵּין הַשְּׁמַשׁוֹת, וְאֵלוּ הֵן, פִּי
הָאָרֶץ, וּפִי הַבְּאֵר, וּפִי הָאֶתוֹן, וְהַקֶּשֶׁת, וְהַמָּן, וְהַמָּטָה, וְהַשְּׁמִיר,
וְהַכֶּתֶב, וְהַמִּכְתָּב, וְהַלּוּחֹת. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים, אֵף הַמַּזִּיקִין, וְקַבּוּרָתוֹ
שֶׁל מֹשֶׁה, וְאֵילוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אֲבִינוּ. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים, אֵף צִבְתַּת בְּצִבְתַּת
עֲשׂוּיָה:

ז. שְׁבַעַה דְבָרִים בַּגֻּלָּם וְשְׁבַעַה בְּחֻכָּם. חֻכָּם אֵינוֹ מְדַבֵּר בַּפִּנֵּי מִי
שֶׁהוּא גָדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחֻכָּמָה וּבְמִנִּין, וְאֵינוֹ נִכְנָס לְתוֹךְ דְּבָרֵי חֲבֵרוֹ,
וְאֵינוֹ נִבְהֵל לְהַשִּׁיב, שׂוֹאֵל כְּעֹנֵן וּמַשִּׁיב כְּהִלָּכָה, וְאוֹמֵר עַל רֹאשׁוֹן
רֹאשׁוֹן וְעַל אַחֲרוֹן אַחֲרוֹן, וְעַל מָה שֶׁלֹּא שָׁמַע, אוֹמֵר לֹא שָׁמַעְתִּי,
וּמוֹדָה עַל הָאֱמֶת. וְחַלּוּפִיָּהּ בַּגֻּלָּם:

ח. שְׁבָעָה מִיָּנִי פְּרַעֲנִיּוֹת בָּאִין לְעוֹלָם עַל שְׁבָעָה גּוֹפֵי עֲבֵרָה. מְקַצְתֵּן מַעֲשָׂרִין וּמְקַצְתֵּן אֵינָן מַעֲשָׂרִין, רָעֵב נָשָׁל בַּצֵּרֶת בָּאָה, מְקַצְתֵּן רָעִיבִים וּמְקַצְתֵּן שְׂבִיעִים. גָּמְרוּ נִשְׁלָא לְעֵשֶׂר, רָעֵב נָשָׁל מִהוּמָה וְנָשָׁל בַּצֵּרֶת בָּאָה. וְנִשְׁלָא לְטַל אֶת הַחֲלָה, רָעֵב נָשָׁל כְּלִיָּה בָּאָה. דְּבָר בָּא לְעוֹלָם עַל מִיתוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה נִשְׁלָא נִמְסְרוּ לְבֵית דִּין, וְעַל פְּרוֹת שְׂבִיעִית. חֶרֶב בָּאָה לְעוֹלָם עַל עֲנוּי הַדִּין, וְעַל עֲווֹת הַדִּין, וְעַל הַמּוֹרִים בַּתּוֹרָה נִשְׁלָא כְּהִלְכָה:

ט. חִיָּה רָעָה בָּאָה לְעוֹלָם עַל שְׁבוּעַת שָׁוָא, וְעַל חֲלוּל הַשֵּׁם. גָּלוּת בָּאָה לְעוֹלָם עַל עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה, וְעַל גִּלּוּי עֲרִיּוֹת, וְעַל שְׁפִיכוֹת דָּמִים, וְעַל הַשְׁמַטַּת הָאָרֶץ. בְּאַרְבָּעָה פָּרָקִים הַדְּבָר מִתְּרַבֵּה, בְּרַבִּיעִית, וּבִשְׂבִיעִית, וּבְמוֹצָאֵי שְׂבִיעִית, וּבְמוֹצָאֵי הֶחָג שֶׁכָּכֵל שָׁנָה וְשָׁנָה. בְּרַבִּיעִית, מִפְּנֵי מַעֲשֵׂר עָנִי שֶׁבִשְׁלִישִׁית. בִּשְׂבִיעִית, מִפְּנֵי מַעֲשֵׂר עָנִי שֶׁבִשְׁשִׁית. וּבְמוֹצָאֵי שְׂבִיעִית, מִפְּנֵי פְרוֹת שְׂבִיעִית. וּבְמוֹצָאֵי הֶחָג שֶׁכָּכֵל שָׁנָה וְשָׁנָה, מִפְּנֵי גִזְל מִתְּנוּת עֲנִיִּים:

י. אַרְבַּע מִדּוֹת בָּאָדָם. הָאוֹמֵר שְׁלִי שְׁלִי וְנִשְׁלָהּ שְׁלָהּ, זֶה מִדָּה בִּינוּנִית. וַיֵּשׂ אוֹמְרִים, זֶה מִדַּת סְדוּם. שְׁלִי שְׁלִי וְנִשְׁלָהּ שְׁלָהּ, עִם הָאָרֶץ. שְׁלִי שְׁלָהּ וְנִשְׁלָהּ שְׁלָהּ, חֲסִיד. שְׁלִי שְׁלִי וְנִשְׁלָהּ שְׁלָהּ, רָשָׁע:

יא. אַרְבַּע מִדּוֹת בִּדְעוֹת. נוֹחַ לְכַעַס וְנוֹחַ לְרִצּוֹת, יֵצֵא שְׁכָרוֹ בְּהִפְסָדוֹ. קָשָׁה לְכַעַס וְקָשָׁה לְרִצּוֹת, יֵצֵא הִפְסָדוֹ בְּשְׁכָרוֹ. קָשָׁה

לכַּעַם וְנוֹחַ לְרִצּוֹת, חֲסִיד. נוֹחַ לְכַעַם וְקוֹשָׁה לְרִצּוֹת, רָשָׁע:

יב. אַרְבַּע מִדּוֹת בְּתַלְמִידִים. מֵהֵר לְשִׁמְעַ וּמֵהֵר לְאַבֵּד, יֵצֵא שְׂכָרוֹ
בְּהִפְסָדוֹ. קוֹשָׁה לְשִׁמְעַ וְקוֹשָׁה לְאַבֵּד, יֵצֵא הִפְסָדוֹ בְּשְׂכָרוֹ. מֵהֵר
לְשִׁמְעַ וְקוֹשָׁה לְאַבֵּד, חָכָם. קוֹשָׁה לְשִׁמְעַ וּמֵהֵר לְאַבֵּד, זֶה חֵלֶק רָע:

יג. אַרְבַּע מִדּוֹת בְּנוֹתָנִי צְדָקָה. הַרוֹצֶה שְׂתֵּתֵן וְלֹא יִתְּנוּ אַחֲרָיו,
עֵינָיו רָעָה בְּשָׁל אַחֲרָיו. יִתְּנוּ אַחֲרָיו וְהוּא לֹא יִתֵּן, עֵינָיו רָעָה בְּשָׁלוֹ.
יִתֵּן וְיִתְּנוּ אַחֲרָיו, חֲסִיד. לֹא יִתֵּן וְלֹא יִתְּנוּ אַחֲרָיו, רָשָׁע:

יד. אַרְבַּע מִדּוֹת בְּהוֹלֵכֵי לְבֵית הַמִּדְרָשׁ. הוֹלֵךְ וְאִינוֹ עוֹשֶׂה, שְׂכָר
הַלִּיכָה בִּידּוֹ. עוֹשֶׂה וְאִינוֹ הוֹלֵךְ, שְׂכָר מַעֲשֶׂה בִּידּוֹ. הוֹלֵךְ וְעוֹשֶׂה,
חֲסִיד. לֹא הוֹלֵךְ וְלֹא עוֹשֶׂה, רָשָׁע:

יה. אַרְבַּע מִדּוֹת בְּיוֹשְׁבִים לִפְנֵי חֲכָמִים. סְפּוּג, וּמִשְׁפָּךְ, מְשַׁמֶּרֶת,
וְנִפְה. סְפּוּג, שֶׁהוּא סוֹפֵג אֶת הַכֹּל. מִשְׁפָּךְ, שֶׁמִּכְנִיס בָּזוּ וּמוֹצִיא בָּזוּ.
מְשַׁמֶּרֶת, שֶׁמוֹצִיאָה אֶת הַיֵּין וְקוֹלֶטֶת אֶת הַשְּׂמָרִים. וְנִפְה, שֶׁמוֹצִיאָה
אֶת הַקֶּמַח וְקוֹלֶטֶת אֶת הַסֵּלֶת:

יו. כָּל אֶהָבָה שֶׁהִיא תְּלוּיָה בְּדָבָר, בָּטֵל דָּבָר, בְּטִלָּה אֶהָבָה.
וְשֶׁאִינָה תְּלוּיָה בְּדָבָר, אִינָה בְּטִלָּה לְעוֹלָם. אִיזוֹ הִיא אֶהָבָה הַתְּלוּיָה
בְּדָבָר, זֶה אֶהָבֶת אֲמִנּוֹן וְתָמָר. וְשֶׁאִינָה תְּלוּיָה בְּדָבָר, זֶה אֶהָבֶת דָּוִד
וְיֵהוֹנָתָן:

יז. כָּל מַחֲלָקֶת שֶׁהִיא לְשֵׁם שָׁמַיִם, סוּפָה לְהִתְקַיֵּם. וְשֹׁאֵינָהּ לְשֵׁם שָׁמַיִם, אֵין סוּפָה לְהִתְקַיֵּם. אִיזוֹ הִיא מַחֲלָקֶת שֶׁהִיא לְשֵׁם שָׁמַיִם, זֶה מַחֲלָקֶת הַלֵּל וְשִׁמְאִי. וְשֹׁאֵינָהּ לְשֵׁם שָׁמַיִם, זֶה מַחֲלָקֶת קֶרֶחַ וְכָל עֲדָתוֹ:

יח. כָּל הַמְזֻכָּה אֶת הָרָבִים, אֵין חֲטָא בָּא עַל יָדוֹ. וְכָל הַמַּחֲטִיא אֶת הָרָבִים, אֵין מַסְפִּיקִין בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה. מִשָּׁה זָכָה וְזָכָה אֶת הָרָבִים, זְכוּת הָרָבִים תְּלוּי בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים ל"ג) צִדְקַת ה' עָשָׂה וּמִשְׁפָּטָיו עִם יִשְׂרָאֵל. יִרְבְּעַם חֲטָא וְהִחֲטִיא אֶת הָרָבִים, חֲטָא הָרָבִים תְּלוּי בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (מַלְכִּים א טו) עַל חַטָּאוֹת יִרְבְּעַם (בֶּן נֶבֱט) אֲשֶׁר חֲטָא וְאֲשֶׁר הִחֲטִיא אֶת יִשְׂרָאֵל:

יט. כָּל מִי שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ שְׁלֵשָׁה דְּבָרִים הַלְלוֹ, מִתְלַמֵּידוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אַבְיָנוּ. וְשְׁלֵשָׁה דְּבָרִים אַחֲרִים, מִתְלַמֵּידוֹ שֶׁל בָּלָעַם הָרָשָׁע. עֵין טוֹבָה, וְרוּחַ נְמוּכָה, וְנֶפֶשׁ שְׁפָלָה, מִתְלַמֵּידוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אַבְיָנוּ. עֵין רָעָה, וְרוּחַ גְּבוּהָה, וְנֶפֶשׁ רַחֲבָה, מִתְלַמֵּידוֹ שֶׁל בָּלָעַם הָרָשָׁע. מֶה בֵּין תְּלַמֵּידוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אַבְיָנוּ לְתַלְמִידוֹ שֶׁל בָּלָעַם הָרָשָׁע. תְּלַמֵּידוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אַבְיָנוּ, אוֹכְלִין בְּעוֹלָם הַזֶּה וְנוֹחְלִין בְּעוֹלָם הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר (מִשְׁלֵי ח) לִהְיוֹתִי אֶהְיֶה יֵשׁ, וְאַצְרִיתִיהֶם אֲמַלֵּא. אָבֵל תְּלַמֵּידוֹ שֶׁל בָּלָעַם הָרָשָׁע יוֹרְשִׁין גִּיהֶנָּם וְיוֹרְדִין לְבָאָר שְׁחַת, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים נה) וְאַתָּה אֱלֹהִים תּוֹרִידֶם לְבָאָר שְׁחַת, אֲנִשִּׁי דָמִים וּמִרְמָה לֹא יִחַצּוּ יְמֵיהֶם, וְאֲנִי אֶבְטַח בָּךְ:

כ. יהודה בן תימא אומר, הוי עז כנמר, וקל כנשר, ורץ כצבי, וגבור כארי, לעשות רצון אביה שבשמים. הוא היה אומר, עז פנים לגיהנם, ובשת פנים לגן עדן. יהי רצון מלפניך יי אלהינו שתבנה עירך במהרה בימינו ויתן חלקנו בתורתך:

כא. הוא היה אומר, בן חמש שנים למקרא, בן עשר למשנה, בן שלש עשרה למצות, בן חמש עשרה לתלמוד, בן שמונה עשרה לחפה, בן עשרים לרדף, בן שלשים לכח, בן ארבעים לביתה, בן חמשים לעצה, בן ששים לזקנה, בן שבעים לשכיבה, בן שמונים לגבורה, בן תשעים לשוח, בן מאה כאלו מת ועבר ובטל מן העולם:

כב. בן בג בג אומר, הפך ביה והפך ביה, דכלא ביה. ובה תחזי, וסיב ובלה ביה, ומנה לא תזוע, שאין לה מדה טובה הימנה:

כג. בן הא הא אומר, לפום צערא אגרא: